עין משפט נר מצוה

קמה א מיי׳ פ״ז מהל׳ מעילה הל״י:

מוסף תוספות

א. ולפירוש זה משמע שאין בו אלא שו״פ מצומצם בירושלים וכי מדלת מניה טרחא ואונסא דאורחא אינו שוה כאן פרוטה שאם היה כ״כ מן המעשר שהיה שוה בכאן פרוטה היתה מתקדשת. תוס׳ הלא״ם. ב. גבי הא דאסר ר׳ יהודה פטר חמור בהנאה מחיים ומפרש משום דלא מצינו דבר שהקפידה עליו תורה לפדותו בשה ומותר בהנאה ופריך. סס. ג. כלומר שמותר בהנאה בגבולין אע״פ שהקפידה עליו תורה שאינה מותר בגבולין אלא בכסף צורה. סס. ד. ומיהו קשה לפי׳ זה דהו״ל למימר תרוויהו לא ניחא להו משום אונסא דאורחא וי״ל דניחא ליה לפרושי טעמא אחרינא גבי דידה דאפי׳ קיבל עליו אחריות מ״מ לא ניחא לה משום טירחא דאורחא. סס. (ועי׳ מהרש״ל על רש״י ד״ה משום אונסא). ה. דבירושלים לא שייך טירחא דאורחא. תוס׳ הלא״ם. ו. דלא קריגין ביה עריסותיכם בגבולין. תוס׳ הלא״ם.

תוס׳ ר״י הזקן

בהוייתו יהא. קודש לה׳. **תרתי.** טעמא דתרתי בבי דמתניתין דתני לר׳ יהודה בשוגג לא קדש, אמאי הא אית ליה לר׳ יהודה מעשר ממון הדיוט הוא, ובהקדש לר׳ מאיר. (הכא) [בחדא] יהיב טעמא שהיא אינה רוצה, ונפקא מינה שאם בדקנוה ואומרת רוצה אני אין צריך לבדוק אותו דמסתמא ניחא ליה. **טרחא דאורחא.** צריכה להעלותו לירושלים. **דנתחל.** שאם הם קדושין הרי מתחלל שזו היא הוצאתו והוא דבר אסור. **ור׳ יעקב.** דלא ידע הי מינייהו. **אנסא דאורחא.** עליה רמי שהמעשר אין בו כאן ש״פ שלא ניתן להוציאו [חוץ] לירושלם, ואפילו נמכרו דמיו נתפסין בקדושתו. ואתתא שכיחא לאתנוסי טפי מגברא. **ממילא.** ואע״פ שעליו לשלם ההקדש השתא ניחא ליה שמא אין לו עתה כלום. **שיצאו לחולין.** להנות בהן מעתה, ושגגת הקדש לר׳ מאיר בעי. **היאך יצאו.** במאי יצאו מרשות הקדש אחרי שאין דבריהם קיימים. **במכר מאי.** אם קונה חפץ במעות הקדש לר׳ מאיר בשוגג קנה או לא קנה.

איהו לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא. פי׳ בקונטרס דעל כרחך אונסא דאורחא עליה דידיה רמיא שהמעשר אין כאן בו שוה פרוטה שלא ניתן להוציאו אלא בירושלים שאפי׳ ימכרנו דמיו נתפסין בקדושתו וקידושין לריכין שיהו שוים שוה פרוטה[א] הילכך אי הוה ידע מעיקרא דמעשר הוי כיון דבעי לקבולי עליה אונסא דאורחא לא הוה מקדש לה ביה דשכיח לאתנוסי גבי איתתא טפי מגברא משמע מתוך פירושו שלא יחולו הקידושין במזיד על שיהו בירושלים וקשה דפריך בבכורות[ב] (דף ט:) והרי מעשר שהקפידה תורה בכסף צורה פי׳ כשפודה אותו לריך לפדותו בכסף שיש בו צורה וקאמר ר׳ יהודה במזיד קידש[ג] ומאי פריך והא איהו לא אמר שיגמרו עד שיהיה המעשר בירושלים ואירושלים לא הקפידה תורה בכסף צורה דכתיב (דבריס יד) ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך אלא ש״מ מקודשת אפי׳ בגבולין אם קבלה את המעשר לכן נ״ל כפירוש הקונטרס שני דפירש אי נמי אפי׳ דאין אחריות מוטל עליו לא ניחא ליה דתיהוי לה תרעומת עליה לומר לו קדשתני בדבר שלא הועיל לי[ד] מיהו קשה דמשמע הכא דמתני׳ איירי בגבולין[ה] ואפ״ה קאמר ר׳ יהודה דבמזיד קידש דמעשר ממון הדיוט הוא וכן משמע לקמן (דף נד:) דקאמר הפודה מעשר שני שלו מוסיף חומש ומוקי לה כר׳ יהודה[א] וההיא ע״כ בגבולין איירי דאי בירושלים אין פודין בו מעשר שני אלמא משמע דמעשר שני ממון הדיוט הוא לר׳ יהודה אפי׳ בגבולין וקשה מפרק חלק (סנהדרין דף קיב:) דמשמע התם דבגבולין כ״ע לא פליגי דממון גבוה גבי עיסת מעשר שני ר״מ פוטר מן החלה וחכמים מחייבין ואמר רב חסדא מחלוקת במעשר שני בירושלים דר״מ סבר ממון גבוה הוא ורבנן סברי ממון הדיוט הוא אבל בגבולין דברי הכל פטורים וי״ל דאע״ג דלר׳ יהודה ממון הדיוט הוא אפי׳ בגבולין מ״מ קאמר רב חסדא דלאו דבעי לקבולי עליה אונסא דאורחא לא הוה מקדשה לה ביה דשכיח לאתנוסי טפי גבי איתתא מגברא. א״נ[ו] לא רמי אחריות עליה לא ניחא ליה דליתנוס מינה פן תיעגב ותאמר לו קידשתני בדבר שלא נהניתי בו: **בשלמא איהי לא ניחא לה דיתחל הקדש על ידה.** דמה הנאה יש לה בחילולו אם לא תקבלנו יצטרך זה לקדשה בהיתר משלו: **דיקני איתתא ממילא.** ואע״פ שעליו לשלם להקדש השתא מיהא ניחא ליה שמא אין לו משלו עכשיו כלום: **אשה.** הא קאמרינן דאינה מקודשת בשגגת הקדש לרבי מאיר: **מעות מהו שילאו לחולין.** להנות מהן עתה וזה יתחייב בהן קרבן מעילה: **היאך ילאו לחולין.** במה ילאו מרשות הקדש אחרי שאין דבריהם קיימין: **במכר מאי.** לקח החפץ במעות הקדש בשוגג לרבי מאיר קנה או לא קנה: **לא קנה.** ולא ילאו מעות לחולין ואין מעילה לרבי מאיר בהקדשות אלא באוכל אוכלי הקדש אבל המוציא מעות הקדש אין לו מעילה בכל מקום שהן שם הקדש עליהם: **חנוני כבעל הבית.** משנה היא במעילה[ח] גזבר המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהם לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר אלא שולחני ואם מותרים ישתמש בהם לפיכך אם הוציא מעל הגזבר דברשותיה עבד דמידע ידע דשולחני צריך למעות תדיר אבל בעה״ב אין כך ובין כך לא ישתמש בהן דלאו אדעתא דהכי אפקדינהו גביה דסתם בעה״ב אינו משתמש תמיד במעות לפיכך אם הוציא מעל בעה״ב ולא הגזבר שהפקידו: **חנוני כבעה״ב.** שאינו צריך תמיד למעות שנותנים לו פירות וכל מכר חנותם באשראי ודי לו במיעוט מעות שבידו ר׳ יהודה אומר חנוני כשולחני: **אבל דל״ע.** המוציא מעות הקדש מעל אחד מהם אלמא במכר לר׳ מאיר קנה דאם לא קנה היאך יצאו מעות לחולין: **לדידי.** אם הוציא לא מעל לא זה ולא זה שאין מעילה במעות אלא באוכלין: (ח) **לדידך.** דיש מעילה במעות: **אודי לי מיהא דחנוני כבעה״ב.** והוא מעל ולא גזבר דלאו ברשותיה עבד ומ״ל ר׳ יהודה לא מודינא לך בהא אלא כשולחני הוא ומעל גזבר דמידע ידע דצריך תמיד למעות לקנות סחורה:

ולאו ממילא שמעת מינה תרגמה[ט] רבין סבא קמיה דרב אמר קרא הוא בהוייתו יהא: ובהקדש במזיד קידש בשוגג לא קידש דברי ר״מ ר״י אומר בשוגג קידש במזיד לא קידש: א״ר יעקב שמעית מינה דר׳ יוחנן תרתי שגגת מעשר דר׳ יהודה שגגת הקדש דר״מ שניהם אין אשה מתקדשת בהם חדא לפי שאין אשה רוצה וחדא לפי שאין שניהם רוצים ולא ידענא הי מינייהו אמר ר׳ ירמיה ניחזי אנן מעשר איהי לא ניחא לה משום טרחא דאורחא איהו ניחא ליה דניקני איתתא ממילא אלא הקדש תרוייהו לא ניחא להו[י] דנתחיל הקדש על ידייהו ור׳ יעקב אמר איפכא מסתברא מי לא איכא למימר מעשר איהי לא ניחא לה משום טירחא דאורחא איהו לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא אלא הקדש בשלמא איהי לא ניחא לה דנתחיל הקדש על ידה אלא איהו מי לא ניחא ליה דניקני איתתא ממילא בעא מיניה רבא מרב חסדא אשה אין מתקדשת מעות מהו שיצאו לחולין אמר ליה אשה אין מתקדשת מעות היאך יצאו לחולין בעא מינה רב חייא בר אבין מרב חסדא במכר מאי אמר ליה אף במכר לא קנה איתיביה[יא] חנוני כבעל הבית דברי ר״מ ר׳ יהודה אומר[יב] חנוני כשולחני עד כאן לא קא מיפלגי אלא דמר סבר חנוני כשולחני ומר סבר חנוני כבעל הבית אבל דכולי עלמא אם הוציא מעל רבי מאיר לדבריו דר׳ יהודה קאמר לדידי אם הוציא נמי לא מעל אלא לדידך אודי לי מיהא דחנוני כבעל הבית ואמר ליה לא כשולחני אמר רב

ולאו ממילא שמעת מינה. בתמיה מדכתיב קדש ישראל לה׳ לאשת תבואתו כתרומה הם לו וש״מ תרומה ממון הוא קדש לה׳: **אמר קרא.** גבי מעשר לה׳ הוא בהוייתו יהא לה׳: **שמעית מינה דר׳ יוחנן תרתי.** טעמא דמתרתיי[ד] בבי דמתני׳ דקתני בה בשוגג לא קידש שגגת מעשר לר׳ יהודה הואיל ואית ליה מעשר ממון הדיוט הוא אמאי בשוגג לא קידש ושגגת הקדש לר״מ כיון דאית ליה במזיד קידש שוגג מאי שנא: **ושניהם אין אשה מתקדשת בהן.** כלומר שמעית מר׳ יוחנן טעמא דתרתי בבי דמתני׳ דאיירי בשגגות ותני תנא דידן בתרוייהו אין אשה מתקדשת בהן: **חדא לפי שאין אשה רוצה.** בחדא מינייהו פירש לפי שאין אשה רוצה אם היתה יודעת שהוא כן לא קבלתו לשם קידושין והוו להו קידושי טעות: **וחדא לפי שאין שניהם רוצים.** דנפקא מינה דבהיא דפריש בה ר׳ יוחנן לפי שאין אשה רוצה אי ואינה בדקנוה ואמרה רוצה אני ואינה מקפדת אין אנו לריכין לבדוק אותו דמסתמא מינה ניחא ליה: **ולא ידענא הי מינייהו.** בחזה מהן תלה באשה ואיזו תלה בשניהם: **משום טירחא דאורחא.** להלריכה להעלותו לירושלים: **ממילא.** בחנם בלא טורח: **דניתחיל הקדש על ידייהו.** שהוא דבר איסור וקרקן הכתוב[טו] מועלי מעל ואם קידושין הן הרי נתחלל שזו היא הוצאתו כשהוציאו מרשות גבוה ונתנו לה: **ור׳ יעקב.** דאמר לא ידעינן הי מינייהו אמר לך אתו איפכא נמי מי ליכא לפרושי ולמימר במעשר לפי שאין שניהן רוצים ובהקדש לפי שאין אשה רוצה: **משום אונסא דאורחא.** דעל כרחך אונסא דאורחא עליה רמיא שהמעשר אין בו כאן שוה פרוטה שלא ניתן להוציאו אלא בירושלים אם תמכרנו דמיו נתפסין וקידושין לריכין שיהו שוה פרוטה הילכך אי הוה ידע מעיקרא דמעשר הוא כיון דבעי לקבולי עליה אונסא דאורחא לא הוה מקדשה לה ביה דשכיח לאתנוסי טפי גבי איתתא מגברא. א״נ[טז] לא רמי אחריות עליה לא ניחא ליה דליתנוס מינה פן תיעגב ותאמר לו קידשתני בדבר שלא נהניתי בו: **בשלמא איהי לא ניחא לה דיתחל הקדש על ידה.** דמה הנאה יש לה בחילולו אם לא תקבלנו יצטרך זה לקדשה בהיתר משלו: **דיקני איתתא ממילא.** ואע״פ שעליו לשלם להקדש השתא מיהא ניחא ליה שמא אין לו משלו עכשיו כלום: **אשה.** הא קאמרינן דאינה מקודשת בשגגת הקדש לרבי מאיר: **מעות מהו שילאו לחולין.** להנות מהן עתה וזה יתחייב בהן קרבן מעילה: **היאך ילאו לחולין.** במה ילאו מרשות הקדש אחרי שאין דבריהם קיימין: **במכר מאי.** לקח החפץ במעות הקדש בשוגג לרבי מאיר קנה או לא קנה: **לא קנה.** ולא ילאו מעות לחולין ואין מעילה לרבי מאיר בהקדשות אלא באוכל אוכלי הקדש אבל המוציא מעות הקדש אין לו מעילה בכל מקום שהן שם הקדש עליהם: **חנוני כבעל הבית.** משנה היא במעילה[יח] גזבר המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהם לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר אלא שולחני ואם מותרים ישתמש בהם לפיכך אם הוציא מעל הגזבר דברשותיה עבד דמידע ידע דשולחני צריך למעות תדיר אבל בעה״ב אין כך ובין כך לא ישתמש בהן דלאו אדעתא דהכי אפקדינהו גביה דסתם בעה״ב אינו משתמש תמיד במעות לפיכך אם הוציא מעל בעה״ב ולא הגזבר שהפקידו: **חנוני כבעה״ב.** שאינו צריך תמיד למעות שנותנים לו פירות וכל מכר חנותם באשראי ודי לו במיעוט מעות שבידו ר׳ יהודה אומר חנוני כשולחני: **אבל דל״ע.** המוציא מעות הקדש מעל אחד מהם אלמא במכר לר׳ מאיר קנה דאם לא קנה היאך יצאו מעות לחולין: **לדידי.** אם הוציא לא מעל לא זה ולא זה שאין מעילה במעות אלא באוכלין: (יח) **לדידך.** דיש מעילה במעות: **אודי לי מיהא דחנוני כבעה״ב.** והוא מעל ולא גזבר דלאו ברשותיה עבד ומ״ל ר׳ יהודה לא מודינא לך בהא אלא כשולחני הוא ומעל גזבר דמידע ידע דצריך תמיד למעות לקנות סחורה:

מסורת הש״ס

א) [בכת״י: תרגמה רב ייבא סבא קמיה דרב פפא], ב) [בכת״י: דמתמה, וכן לקמן], ג) מעילה כא: ב״מ מג. תוספתא דמעילה ספ״ב, ד) [בס״ל: דתרתי], ה) [ויקרא ה, טו], ו) [בדפו״ר: וקידושין לריכין שיהו שוה], ז) [במהרש״ל נוסף אפילו], וכ״כ מהתוס׳], ח) [כא:], ט) [וע״ע תוס׳ בכורות ט: ד״ה ותנן וע׳ היטב תוס׳ סוכה לה. תד״ה לפי], י) [תולין קלט.], כ) [ל״ל דתמעל מעל. רש״ל], ל) [מעילה יח. ע״ש], מ) [ל״ל דתמעל מעלן],

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה איהו בסה״ד הואיל ואין ראויה שם לאכול. עיין ב״מ ד׳ ל ע״א תד״ה כלן:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה לדידי וכו׳ באוכלין אלא לדידך:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) תוס׳ ד״ה איהו וכו׳ והקיא ע״כ בגבולין אייר׳. עי׳ שו״ת שאגת אריי סימן ל״ז דף פ״ו ע״א וע״ב:

מוסף רש״י

חנוני כבעל הבית. הפקידן אצל חנוני הרי הוא כבעל הבית, שאינו רגיל בחילופין כשולחני וכן כך וכן כך לא יגע בהן (מעילה בא:). **כשולחני.** דלפעמים נמי הוא רגיל להחליף כשולחני לפיכך דינו כשולחני (שם).